

Ліки зцілюють тіло, а книга – душу

БІБЛІОТЕРАПЕВТ

№ 6/7 (105/106) 2023

Видається з 1 жовтня 2014 року

Сайт Наукової бібліотеки libr.knmu.edu.ua

Архів «Бібліотерапевта» <http://repo.knmu.edu.ua/handle/123456789/6941>

ЗМІСТ

МІЖНАРОДНИЙ ОБМІН ДОСВІДОМ

Візит до бібліотек Кембриджського університету:
Cambridge University Library (закінчення)

І. Киричок.....С. 3-7

ДО ДНЯ ЖУРНАЛІСТА

Бібліотечна журналістика під час війни

І. Киричок.....С. 9-11

КНИЖКОВА МУДРІСТЬ

.....С. 11

НЕДУГИ ВЕЛИКИХ

Творець детективу: загадки Едгара Аллана По

Л. Скрипченко, В. Віскова.....С. 13-16

НАТХНЕННЯ

Минуле

М. Федорова.....С. 18

ДУША ПОРАНЕНА ВІЙНОЮ

Молюся за тебе, солдате!

Г. Сирова.....С. 20

ХРОНІКА ПОДІЙ

Червень-липень 2023 у світлі подій:

Воєнне літо 2023:

випускна кампанія в Науковій бібліотеці ХНМУ

Підвищення професійних компетентностей

Т. Бабак.....С. 22

Від редколегії.....С. 23

МІЖНАРОДНИЙ ОБМІН ДОСВІДОМ

АВТОР ФОТО: ЯНІНА ТЕПЕРИК

ВІЗИТ ДО БІБЛІОТЕК КЕМБРИДЖСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ: CAMBRIDGE UNIVERSITY LIBRARY (ЗАКІНЧЕННЯ)

Після візиту до Медичної бібліотеки разом із Джо Мілтон та Мел Бах ми відвідали головну бібліотеку Кембриджського Університету — Cambridge University Library. Екскурсію бібліотекою провів Лім Остін (Liam Austin), співробітник університетської бібліотеки, який познайомив нас з її історією, будівлею, показав читальні зали, зал традиційних каталогів. Отже, декілька фактів про головну бібліотеку Кембриджського університету¹.

Історія бібліотеки почалась з невеликої колекції книг, яка зберігалась в Кембриджському університеті з середини 14 століття. У другому десятилітті 15 століття перша університетська бібліотека отримала приміщення на ново-збудованому місці Старих шкіл і до кінця 16 століття нараховувала вже 600 книг. У 1557 році складений каталог бібліотеки, який містив близько 200 томів, Бібліотека поповнювалась за рахунок подарунків і пожертв й до сьогодні зберігає значну кількість книг і рукописів із перших років існування Бібліотеки.

На початку 18 століття відбулися дві події, які стали переломними у статусі бібліотеки: у 1710 році Університетська бібліотека була включена до 9 привілейованих бібліотек, депонованих авторським правом, відповідно до першого Закону про авторське право; у 1715 році король Георг I

М. Бах, І.Киричок, Л. Остін, внутрішній двір будівлі

презентував знамениту бібліотеку Джона Мура, єпископа Елі, згодом відому як Королівська бібліотека, яка містила близько 30 000 томів і 1790 рукописів.

У 1867-1886 роках бібліотеку очолював видатний колекціонер і вчений Генрі Бредшоу, який створив ефективні структури та процедури, деякі з яких збереглися на

практиці й сьогодні, і взявся за відновлення бібліотечних колекцій рукописів і рідкісних книг.

Саме Г. Бредшоу, а також його наступники, Френсіс Дженкінсон (бібліотекар з 1889 по 1923 рр.) і Елвін Фейбер Шолфілд (бібліотекар з 1923 по 1949 рр.), перетворили університетську бібліотеку на місце, де можна було шукати наукові знання: вони розробили системи класифікації та каталогізації, а також придбання важливих колекцій книг і рукописів.

¹History of Cambridge University Library : site Cambridge University Library / Режим доступу : <https://www.lib.cam.ac.uk/about-library/history-cambridge-university-library> (дата звернення 15.05.2023).

У 1934 році відкрилась нова, значно більша будівля бібліотеки, побудована за проєктом сера Джайлза Гілберта Скотта під керівництвом Е.Ф. Шолфілда та за щедрої допомоги Фонду Рокфеллера. Продовж 20 століття значно поповнила свої фонди, тож виникла необхідність у розширенні приміщень — у 1972 році введена в експлуатацію додаткова закрита прибудова.

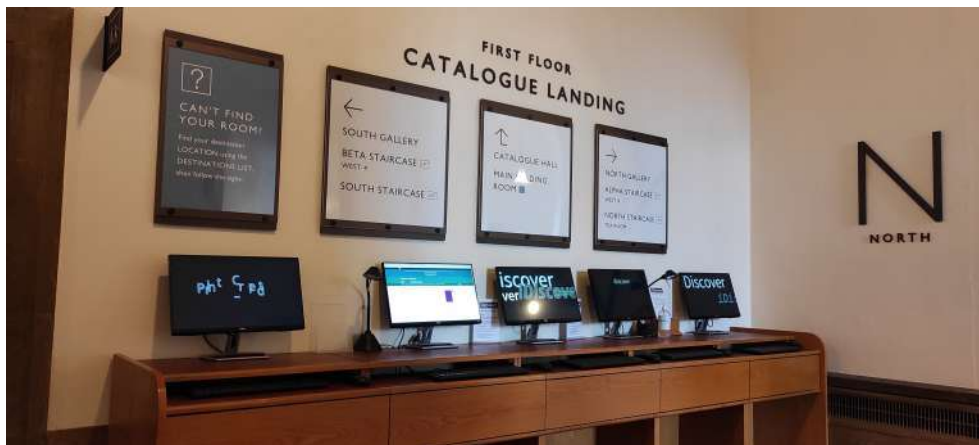
З початку 21 століття, продовжуючи збільшувати свої колекції на фізичних носіях, Бібліотека зосередилася на своїх цифрових колекціях: отримує обов'язкові примірники, до яких з 2003 року включено електронні матеріали згідно Закону про обов'язкові бібліотеки, у 2010 році запущено проєкт Кембриджська цифрова бібліотека — електронна онлайн-бібліотека, в якій зберігаються одні з найкращих доступних документів.

Сьогодні бібліотека Кембриджського університету складається з п'яти окремих бібліотек:

- Головна університетська бібліотека,
- Медична бібліотека,
- Бібліотека Бетті та Гордона Морів з центром математики,
- Центральна наукова бібліотека (колишня бібліотека наукової періодики),
- Скваєрська правнича бібліотека.

У фонді Головної університетської бібліотеки понад 8 млн документів (переважно по одному примірнику кожної назви), частина з яких знаходиться у відкритому фонді, більшість документів видається додому.

Співробітники бібліотеки розповіли про особливості систематизації документів та розстановку фонду. Поличний шифр, окрім цифрового значення галузі знань, до якої відноситься певне книжкове видання, містить також інформацію про формат книги, порядковий номер відповідно до надходжень (див. фото). Наприклад, «Donskov. Slavik Drama» має поличний шифр 701:65 с 95 192, а наступною в цих галузі та

форматі надійшла книга «Röhling...» — її шифр 701:65 с 95 193.

До речі, Медична бібліотека Кембриджського університету (Бібліотерапевт, 2023, № 4/5, С. 7-9) використовує для систематизації фонду NLM Classification (класифікація Національної ме-

WV 270 33.1, де:

WV — розділ Лор-захворювання 270 — підрозділ Хвороби слуху 33.1 — порядковий номер за надходженням в цьому підрозділі, після крапки — номер примірника даного видання (на полиці їх шість з відповідними числовими значеннями від 33.1 по 33.6).

Розстановка фонду в головній бібліотеці

дичної бібліотеки, США). Розділи медицини позначаються літерами, наприклад, **QS Human Anatomy**, **WK Endocrine System** тощо. На фото — полиця з літературою, що стосується ЛОР-захворювання, **WV Otolaryngology**. Так, керівництво з клінічної аудіології «Katz J. Handbook of Clinical Audiology» має поличний шифр:

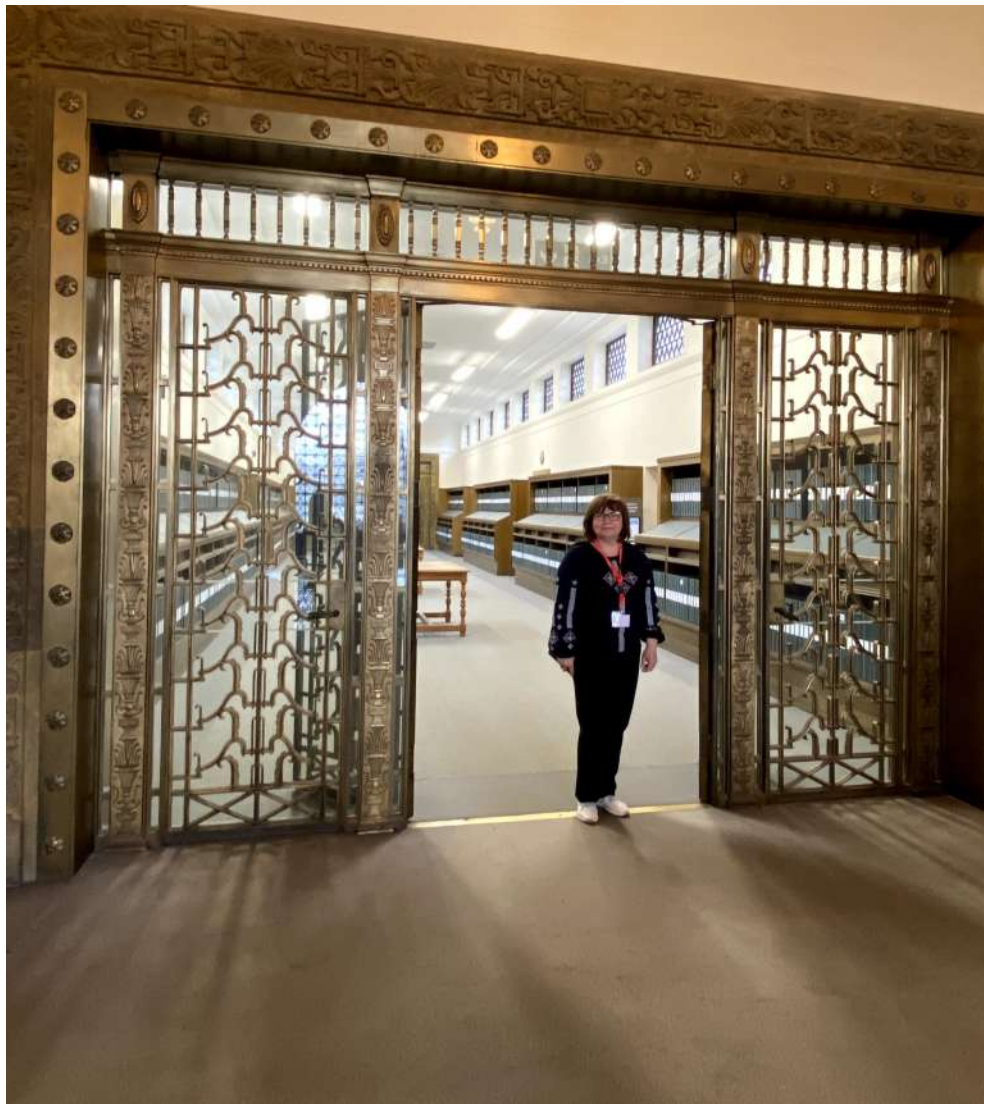
Цікаво, що примірники одного видання, що надійшли до фонду у різні періоди, або його наступні перевидання стоятимуть на полицях у різних місцях — за порядковим номером надходжень. На мій погляд, доволі складно за такою системою знайти на полиці певне видання або всі його перевидання без звернення до каталогу.

Розстановка фонду в медичній бібліотеці

Навіть самі співробітники бібліотеки відмітили незручність такої системи класифікації. Вона суттєво відрізняється від УДК, яку використовують в Україні. Наприклад, за УДК це керівництво матиме шифр 616.28-008.1(035), і всі примірники цього видання стоятимуть разом, навіть якщо надійшли до фонду в різні роки.

Головна бібліотека Кембриджського Університету має традиційні паперові каталоги та е-каталог. Мою увагу привернув старий каталог у вигляді книг з наклеєними бібліографічними описами (див. фото). Ми пройшлись читальними залами — всюди знаходиться фонд у вільному доступі. Знаючи, що в більшості ці книжки бібліотека має по одному примірнику і всі вони видаються додому читачам, я висловила занепокоєність щодо збереження останнього примірника, адже читач може його не повернути, наприклад, загубити. На що мені відповіли, що така ситуація дійсно можлива,

Вхід до зали старих каталогів

Відкритий фонд

Старі каталоги з наклеєними бібліографічними описами

особливо під час пандемії коронавірусу, проте якщо так станеться, то в таких випадках вони замінитимуть загублені новими виданнями цієї ж тематики.

Цікавинкою екскурсії став відділ рідкісних книг і ранніх рукописів, де співробітниця цього відділу доктор Сюзанна Пол (Dr. Suzanne Paul — Keeper of Rare Books and Early Manuscripts Fellow) показа-

ла і розповіла про деякі родинки фонду медичної тематики. Серед стародавніх видань — підручник з анатомії людини Андреаса Везалія «Про будову людського тіла, в семи книгах» (латиною — *De humani corporis fabrica libri septem*), датований 1543 роком. Були представлені також українські видання й такі, що стосуються України: чотиритомне видання

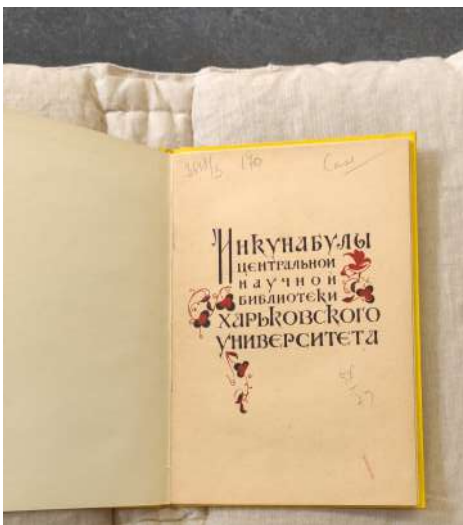
«Кобзар» Тараса Шевченка, виданий у Львові в 1893 році (до речі, перші «Кобзарі», що вийшли до 1908 року, містили твори тільки українською мовою²), «ВАПЛІТЕ»³ Петра Голубенка (1948) та збірка «Голубі дилжанси: листування ваплітян» за редакцією Юрія Луцького, «Найбільший злочин Кремля: Запланований штучний голод в Україні 1932-1933 років» Михайла Вербицького, яка вийшла у Лондоні в 1952 році до 20-х роковин Голодомору, та інші рідкісні видання. Приємно було побачити серед родзинок харківське видання — каталог ЦНБ ХНУ ім. В.Н. Каразіна «Инкунабулы Центральной научной библиотеки Харьковского университета» 1962 року. До речі, під час мого візиту у залі із стародруками працювали читачі, для роботи з такими виданнями є спеціальні рукавички та прилаштування у вигляді м'яких подушок для делікатного гортання сторінок та збереження палітурки.

На жаль, час минає швидко, і мій візит добігав кінця. Від нашого вишу я передала до фондів двох бібліотек Кембриджського університету альбоми про історію та сьогодення Харківського національного медичного університету, видані до його 215-річчя, а також сувеніри з символікою ХНМУ.

Зустріч з британськими колегами була насиченою та цікавою, пройшла у теплій дружній атмосфері. Я висловила щиру вдячність за підтримку українського народу у цей важкий для нас період — під час повномасштабного вторгнення російських окупаційних військ, в свою чергу колеги з Кембриджського університету висловили готовність співпрацювати й підтримувати нас надалі.

Відділ рідкісних книг і ранніх рукописів

²[https://uk.wikipedia.org/wiki/Кобзар_\(збірка\)](https://uk.wikipedia.org/wiki/Кобзар_(збірка))

³ВАПЛІТЕ — Вільна Академія Пролетарської Літератури, офіційно заснована у 1925 році; до неї, за весь період її існування, належали: М. Бажан, В. Вражливий, О. Громів, О. Демчук, І. Дніпровський, О. Довженко, О. Досвітній, Г. Епик, П. Іванов, М. Йогансен, Л. Квітко, Г. Коляда, Г. Коцюба, О. Копиленко, М. Куліш, А. Лейтес, А. Любченко, М. Майський, П. Панч, І. Сенченко, О. Слісаренко, Ю. Смолич, В. Сосюра, П. Тичина, Д. Фельдман, М. Хвильовий, Гео Шкрупний, Ю. Яновський, М. Яловий (<https://www.myslenedrevo.com.ua/uk/Lit/Kh/Xvylovjy/Studies/MykolaXvylovjy/2PeriodTvorchosty1925-1930.html>)

ДО ДНЯ ЖУРНАЛІСТА

БІБЛІОТЕЧНА ЖУРНАЛІСТИКА ПІД ЧАС ВІЙНИ

(ХІІ ШКОЛА БІБЛІОТЕЧНОГО ЖУРНАЛІСТА)

6 ЧЕРВНЯ — ДЕНЬ ЖУРНАЛІСТА В УКРАЇНІ

ХІІ Всеукраїнська Школа бібліотечного журналіста (ШБЖ), організована фахівцями ХДНБ ім. В.Г. Короленка (керівник проєкту — Людмила Глазунова, PhD соціальні комунікації), у 2023 році проходила в онлайн-форматі з 30 травня по 2 червня, тема якої цьогогоріч була «Бібліотечна журналістика під час війни: фіксуємо, документуємо, генеруємо контент». І вже традиційно співробітники Наукової бібліотеки Харківського національного медичного університету (НБ ХНМУ) взяли участь не тільки в якості курсантів, а й в якості спікерів.

Цікаві проєкти, платформи та інструменти комунікації з користувачами, серед яких фотофіксація та архівування документів про війну, галерея історії, сучасні тренди у медіасфері, букблогінг, ТікТок, використання соціальних мереж, штучного інтелекту та інше, представили фахівці з різних куточків України — Харківської, Київської, Дніпропетровської, Сумської, Херсонської, Миколаївської, Рівненської, Львівської областей, а також з Польщі.

31 травня зав. відділом Тетяна Бабак представила учасникам наш благодійний проєкт «Світ у дитячих долоньках» — вона очолює групу волонтерів, які збирають і формують «Коробки Хоробрості» для маленьких пацієнтів та проводять з ними різноманітні заходи. Вона розповіла коли і з якою метою був організований цей проєкт, який об'єднав студентів, викладачів та інших співробітників ХНМУ, а також всіх небайдужих людей, презентувала арт-терапевтичні, бібліотерапевтичні заходи для дітей. Пані Тетяна наголосила, що попри війну, яка триває в Україні, проєкт продовжує свою роботу.

Тетяна Бабак, спікерка, випускниця ШБЖ, зав. відділом НБ ХНМУ: «Я дуже вдячна організаторам Школи бібліотечного журналіста за запрошення та за можливість розповісти про благодійний

проєкт «Світ у дитячих долоньках», який ініціювала у 2016 році Наукова бібліотека ХНМУ. Навіть під час воєнного стану ми змогли його відновити, проєкт триває.

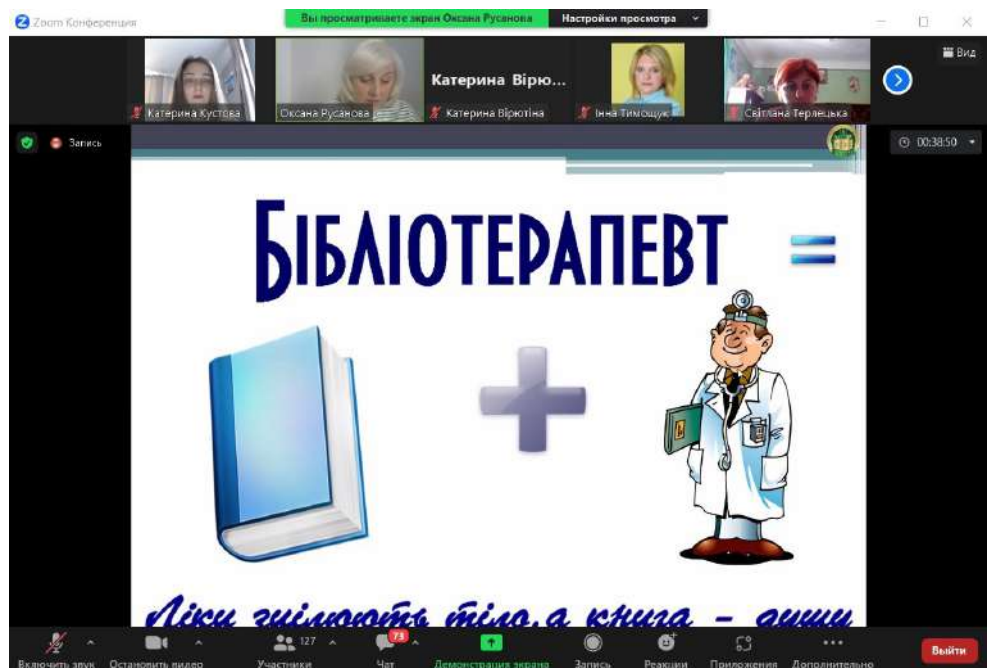
Це неймовірно, що попри війну школа продовжує свою роботу та згуртовує навколо себе небайдужих, креативних та ініціативних людей. Була рада доєднатися до команди справжніх професіоналів».

2 червня наші колежанки зав. відділом Оксана Русанова та провідна бібліотекарка Катерина Кустова провели майстер-клас від випускників Школи бібліотечного журналіста «Корпоративне видання НБ ХНМУ «Бібліотерапевт»: поради редакторів». Вони поділилися власним досвідом, лайф-хаками як формується «редакційний портфель», утворюються та наповнюються традиційні та нові рубрики, наголосили на важливості зацікавленості керівництва бібліотеки та залучення максимальної кількості співробітників бібліотеки для підтримки видання, розширення кола авторів серед університетської та бібліотечної спільноти. Пані Оксана та Катерина розповіли про важливу роботу зі студентською молоддю ХНМУ та створення спецвипусків, організацію студентської редколегії та роботу з відбору матеріалів тощо.

Оксана Русанова, спікерка, випускниця ШБЖ, зав. відділом НБ ХНМУ: «Вже 10 років проєкт з бібліотечної журналістики «Школа бібліотечного журналіста» сприяє професійному розвитку бібліотекарів, де організатори і колеги діляться своїм цікавим досвідом, новаторськими бібліотечними проєктами з популяризації книги, читання, бібліотечної діяльності на різних соціальних платформах, виданням бібліотечних газет і допомагають віднайти свій шлях до успіху. Харківська Школа бібліотечного журналіста — команда професіоналів, яка надихає на продовження нашої роботи навіть в умовах війни! Я як спікерка та випускниця Школи завжди із задоволенням беру участь та ділюсь напрацьованим досвідом. Дуже сподобався один з відгуків учасників ШБЖ: «2 червня спікери Школи зробили акценти на бібліотечній періодиці. Бібліотечна газета — важлива складова позитивного іміджу книгозбірні. А видання, які готують бібліотекарі — вищий клас професійної творчості».

Кустова Катерина, спікерка, випускниця ШБЖ, провідний бібліотекар НБ ХНМУ: «Школа бібліо-

течного журналіста — це не просто навчальна програма, це місце для знайомств, творчих звершень, а головне — велика можливість для обміну досвідом яким з нами поділились креативні й творчі співробітники Харківської державної наукової бібліотеки ім. В.Г. Короленка. Завдяки цьому проєкту я маю можливість займатися улюбленою справою — верстати наш «Бібліотерапевт».

Кожного разу дуже хвилююче та з величезним задоволенням беру участь у Школі як спікер та залюбки навчилася б ще чомусь новому як учень».

Ірина Фурса, курсантка ШБЖ, бібліотекар 1 к. НБ ХНМУ: «В цей не легкий час мені вперше випа-

ла можливість повчитися «новому та креативному» на XII Всеукраїнській онлайн-школі бібліотечного журналіста, тема якої співзвучна з тими подіями, що відбуваються в нашій країні. Програма була неймовірно цікава, мені важко когось виділити — всі виступи були дуже пізнавальними. Були представлені та обговорені перші результати актуальних проєктів із документування, меморіалізації та фіксації подій повномасштабної війни росії проти України: фото-проєкт із фіксації доказів російських воєнних злочинів проти бібліотек України від Адама Каспаркевича з Польщі, проєкти «Голоси живої історії» Вінницької ОУНБ та «Галерея історій» Запорізької ОУНБ.

Особисто мене зацікавила презентація про тенденції цифрових медіа та їх застосування у бібліотеках, зокрема питання штучного інтелекту, сервісів для створення відео контенту, ролі букблогінгу в популяризації читання, а також ТікТоку та Телеграму як комунікаційних майданчиків бібліотек.

Хочу зазначити, що своїм креативним досвідом роботи вже з першого дня ШБЖ виступи спікерів надихнули мене на деякі ідеї... Для мене особисто це великий крок у професійному розвит-

ку, і я сподіваюсь, що здобуті мною знання та навички будуть корисними для мене у майбутньому».

До роботи ШБЖ долучилася і директорка нашої бібліотеки Ірина Киричок. Вона додала, що окрім вищезазначених проєктів ми сьогодні реалізуємо проєкт на допомогу нашим захисникам і захисницям разом з університетською спільнотою, запросила учасників долучатися до наших проєктів.

Ірина Киричок, директорка НБ ХНМУ: «Наша бібліотека реалізує

важливі соціальні проєкти, які об'єднують студентів, викладачів, бібліотекарів. Ми відкриті до нових цікавих ідей, взаємодії з колегами з різних бібліотек і установ. Щиро дякую організаторам і вчителям Школи за чудовий проєкт з навчання бібліотечній журналістиці, розгляд сучасних трендів в бібліотечній справі, дієву співпрацю, зокрема з колективом ХДНБ ім. В.Г. Короленка. Ми й надалі співпрацюватимемо не тільки на бібліотечній ниві, а й в соціальних проєктах та суспільному житті».

КНИЖКОВА МУДРІСТЬ

Бабкіна К. Найкращі вправи на м'язи серця / К. Бабкіна // Волонтери: Мобілізація добра : збірка. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2015. – С. 76-77.

«... Волонтерство тренує одразу багато м'язів серця, добра прокачка яких робить життя якіснішим: уміння віддавати і забувати про себе і свої потреби на користь інших; уміння зупинятися і поважати свої потреби, любити свої бажання, розуміти, що маєш на них право; уміння докладати зусиль і вірити в результати, мислити позитивно; уміння прийняти відсутність позитивного результату і взагалі, будь-якого результату своїх найщиріших дій; уміння довіряти обставинам; уміння не вірити взагалі нікому й нічому; уміння бути частиною складного організаційного механізму; уміння покладатися лише на себе; уміння вірити, що від тебе залежить абсолютно все; уміння прийняти те, що іноді від тебе взагалі нічого не залежить; уміння бути безстрашним і вміння прощати собі свій страх і взагалі — вміння прощати собі, іншим світові і йти далі.

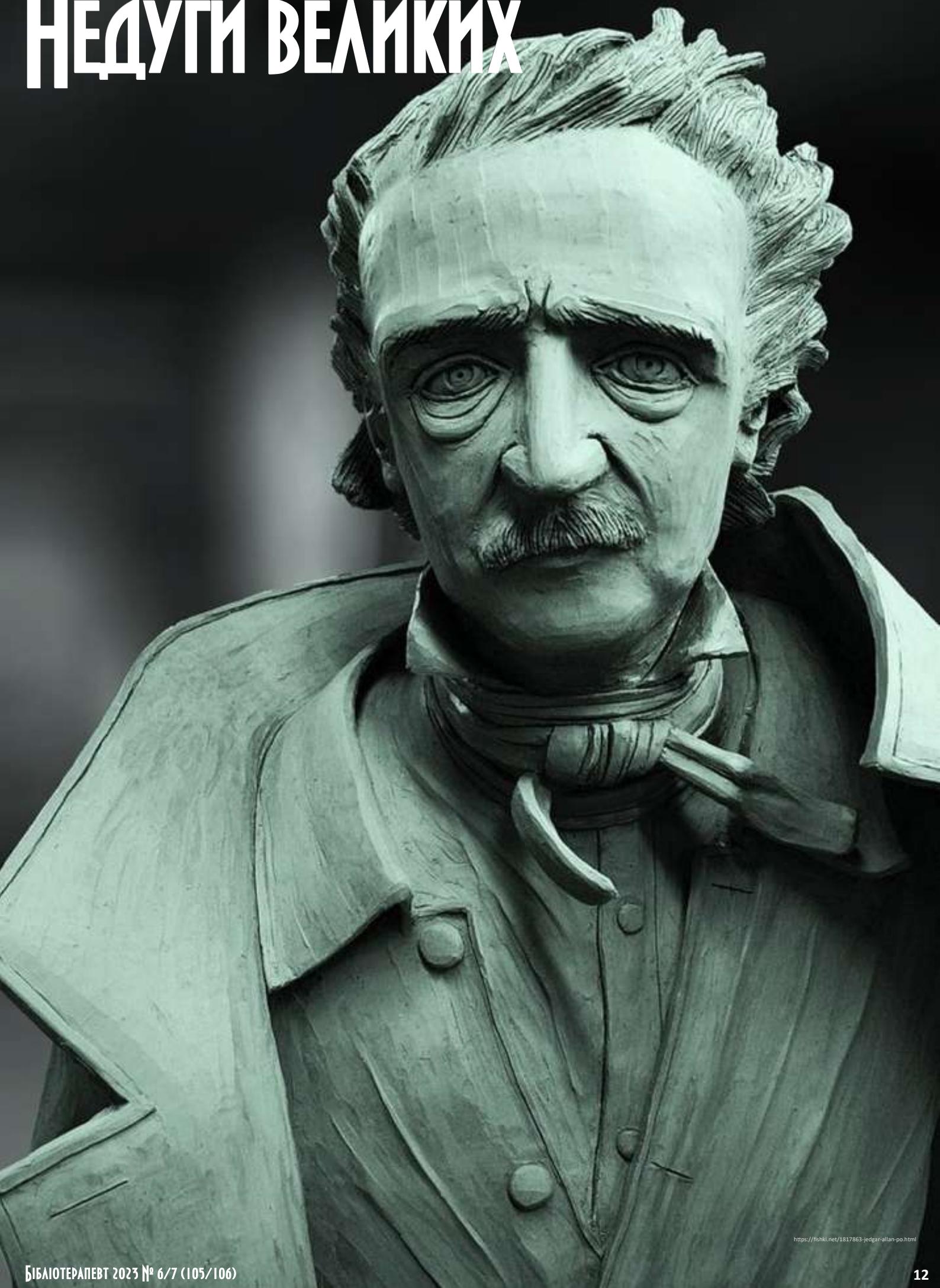
Чесно, не можна без цього всього вижити й анітрошки не збожеволіти, і нема кращого способу всього цього навчитися, ніж взяти і почати щось робити, щось понад свої буденні дії, зорієнтовані на здобуття їжі та безпеки для себе й своїх найближчих. Робити щось, потрібне комусь іще. Це і є волонтерство...»

Любка А. Тарзанка / Андрій Любка // Волонтери: Мобілізація добра : збірка. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2015. – С. 195.

«... це як наркотик – допомагати. Зробити щось хороше – хочеться ще і ще. Приємно, коли тобі дякують, приємно, коли ти сам себе поважаєш за вчинене. Почуваєш себе людиною...».

НЕДУГИ ВЕЛИКИХ

<https://fishki.net/1817863-jedgar-allan-po.html>

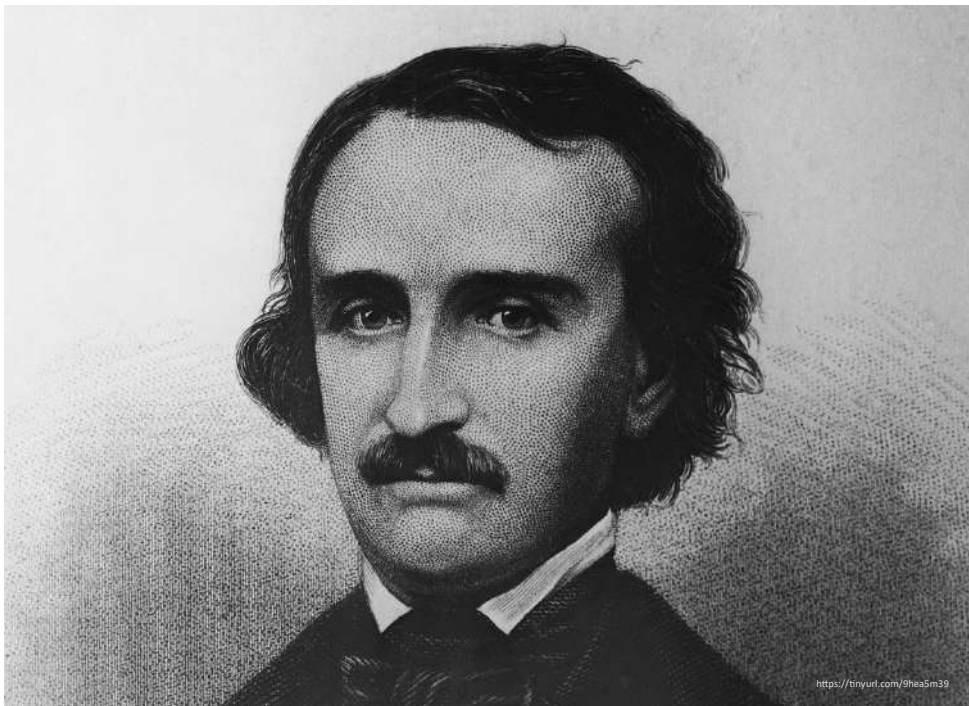

ТВОРЕЦЬ ДЕТЕКТИВУ: ЗАГАДКИ ЕДГАРА АЛЛАНА ПО

Ім'я Едгара Аллана По (1809-1849) добре знайоме прихильникам містичних історій та заплутаних детективів. Він є одним з найвідоміших письменників світової літератури в жанрі містики та хоррору, творцем форми класичного детективу та жанру психологічної прози. Яскравий представник американського романтизму, поет, есеїст, літературний критик, Едгар По прожив життя, сповнене незліченними труднощами, включаючи сімейні драми, бідність, хвороби і смерть близьких, зловживання алкоголем і наркотиками, а також розладами психічного характеру.

Письменник народився в Бостоні у 1809 р. в шотландсько-ірландській родині акторів. Батько страждав на алкоголізм, покинув родину, коли Едгару виповнилось лише 18 місяців, і невдовзі помер від туберкульозу. Через певний час туберкульоз спричинив і смерть матері. У віці 3 років хлопчика всиновила бездітна пара Джона і Френсіс Алланів. Новий батько, заможний торговець з Вірджинії, був байдужий до пасинка, але з мачухою Едгар По дуже зблизився. Згодом родина Алланів покинула США та провела 5 років у Великобританії, де майбутній письменник старанно вчився у школі. Його названа мати також захворіла на туберкульоз та померла, через що родина повернулася до Америки.

У 1826 р. юнак вступив до Університету штату Вірджинія. Він був здатним студентом, але азартним гравцем у карти, через що мав великі борги. У віці 18 років у Едгара По розвинулась звичка вживати багато алкоголю, ця залежність мучила його до кінця

Едгар Аллан По (1809-1849)

життя. Однокурсник письменника згадував: «...мінімальної дози ви-стачало, щоб пробудити в Едгарі виражене збудження, коли він спілкувався настільки шалено-витончено, що це гіпноотично діяло на оточуючих його» [2]. Коли чутки про ігри та алкоголь дійшли до Джона Аллана, вітчим повністю припинив фінансову підтримку, через що Едгар був вимушений покинути університет. Не в змозі утримувати себе фінансово, 27 травня 1827 р. Е. По підписав армійський контракт строком на 5 років і став рядовим армії США, але прослужив лише 19 місяців. В цьому ж році накладом лише 50 примірників вийшла перша книга автора — 40-сторінкова збірка поезій «Тамерлан та інші вірші» під псевдонімом «Бостонець», яку публіка зустріла прохолодно. У квітні 1829 р. Е. По був демобілізований. Перед вступом

до Військової академії США (Вест-Пойнт), на якому наполягав Джон Аллан, Едгар на деякий час по-вернувся до Балтімору, де у 1829 р. вийшла його друга збірка «Аль-Аараф, Тамерлан і малі вірші». 1 липня 1830 р. По прийнятий до академії. Але через 8 місяців (у березні 1831 р.) Едгара зі скандалом знов звільнено від обов'язків військовослужбовця. Після цього він спочатку вирушає до Нью-Йорку, де видає третю збірку поезій «Поеми Едгара А. По. Друге видання» на зібрані серед колег-курсантів кошти.

У кінці березня 1831 р. письменник приїхав до Балтімору, мешкав у тітки та працював помічником редактора у видавництві. У жовтні 1833 р. зі своєю історією «Рукопис, знайдений у пляшці» він виграв конкурс, проведений газетою «The Baltimore Saturday Visitor».

У 1835 р. Едгар По одружується з 13-річною кузиною Вірджинією Клемм (шлюб між двоюрідними сестрою і братом у той час був дозволений) і присвячує їй свої найпроникливіші ліричні вірші. Родина переїжджає до Річмонду, де Едгар працює у «Південному літературному віснику» («Southern Literary Messenger»). Завдяки високому професіоналізму Едгара По як літературного критика в період його роботи тираж видання зріс до 3500 примірників. У цьому журналі він надрукував також декілька своїх поезій та оповідань [1,4].

На початку 1837 р. письменника звільнили з посади через зловживання алкоголем. З дружиною та тещею він переїхав до Нью-Йорку. Талановитий критик, Е. По працював одночасно у декількох журналах. Особливо продуктивною була співпраця із журналом «Грем», що дозволило йому сплатити борги. У цей період вийшли друком оповідання «Біс на дзвіниці», «Падіння будинку Ашерів», «Вільям Вільсон» та інші. У Нью-Йорку вийшла «Повість про пригоди Артура Гордона Піма» («The Narrative of Arthur Gordon Pym», 1838), в якій реалістична основа сюжету поєднується з нестримною фантазією автора. Однак перший об'ємний прозовий твір комерційного успіху не мав. Видавнича діяльність давала можливість майстру видавати свої поеми і прозові твори, проте алкоголь для нього так і залишився невирішеною проблемою — після кількох попереджень письменника знову звільнили з роботи. У січні 1842 р. у 19-річної дружини Вірджинії раптова почалася гостра форма туберкульозу. Засмучений тяжким станом коханої, Едгар почав пити ще більше [1].

29 січня 1845 р. у нью-йоркській газеті «Evening Mirror» опубліковано вірш «Ворон», який став літературною сенсацією того року і привернув увагу публіки до творчості Едгара По. Як читачі, так і критики називали «Ворона» кращим віршем в історії світової

Акварельний портрет Вірджинії По, написаний після смерті

літератури. Інтерес до цього твору не згасає й досі, згадки в сучасній масовій культурі продовжують з'являтися і в наші дні (наприклад, сюжет цього вірша в подальшому надихнув на створення цілої низки містичних фільмів про Ворона).

Поет переїхав до будинку в Бронксі, згодом відомий як «Котедж По». В цьому маєтку 30 січня 1847 р. померла його дружина Вірджинія. Подальші 2 роки до своєї смерті письменник проводив у стані затьмареного розуму. Він більше нічого не писав, впав у відчай і саморуйнування, його бачили у портових корчмах і курільнях опіуму. Кілька разів По робив спроби самогубства. Він описував свій стан так: «...Я пив, бозна як часто і як багато. Зрозуміло, мої вороги зобразили все навпаки, сказавши, що я збожеволів від пияцтва. У той час як я пив, тому що божеволів, усі надії покинули мене, коли моя дружина померла» [1]. Втрата коханої дружини, ймовірно, стала катастрофою життя По, після якої він не зміг до кінця оговтатись. Посилилась залежність письменника від алкоголю та опіуму, що призвело до душевного зриву й ранньої загибелі.

З дитинства Едгар По був дуже емоційним та нервовим. Відомі випадки, коли у віці 5-7 років хлопчик впадав в оціпеніння, не

Акварельний портрет Едгара По, 1843-1844

реагував на звернення, а інколи збуджено бігав по будинку. Сучасна психопатологія розглядає такі стани як ранню епілепсію. У 5-річному віці Едгар ледь не помер. Він впав з дерева у ставок, та, на щастя, хлопчика врятували, але ранні враження назавжди вкарбувалися в пам'ять: письменник панічно боявся води. А через передчасну смерть матері та дружини його все життя переслідував страх втратити жінку.

Як вважають сучасні дослідники, Едгар з 14 років мав схильність до афективних розладів біполярного характеру. Депресивні стани почали виникати з 15 річного віку, супроводжувались смутком, сльозами, прагненням до самоти. Проте у депресіях раннього періоду життя в Едгара По відмічалась висока творча активність: він писав меланхолійні, похмурі вірші, перекладав німецьких і французьких романтиків. Але, мабуть, саме в період депресивних розладів письменник почав зловживати алкоголем. Е. По вважав, що страждання фізичні заглушали біль душевний. На фоні алкогольного сп'яніння у нього виникали короточасні епізоди параної. Приблизно з 20-24 років у маніакальних станах почала переважати тривога, проте саме в ці періоди у нього також відмічалась й висока творча продуктивність. Письменник міг не спа-

ти кілька днів, ставав балакучим і привітним. Перший розгорнутий психотичний стан Едгар По пере-ніс у віці 30 років. На фоні чорної меланхолії і запоїв з'явилися жахливі слухові і зорові галюцинації, манія переслідування. Письменник вважав, що побратими по перу змовилися знищити його, слідкують за ним цілодобово і хочуть завдати шкоди.

Описи епізодичної зміни свідомості присутні в прозі та поезії Едгара По. Переглядаючи ці твори, можна припустити, що письменник мав особистий досвід таких нападів. У його творі «Передчасні похорони» оповідач зазначає, що сам залежний від нападів заціпеніння: «Іноді, без будь-якої

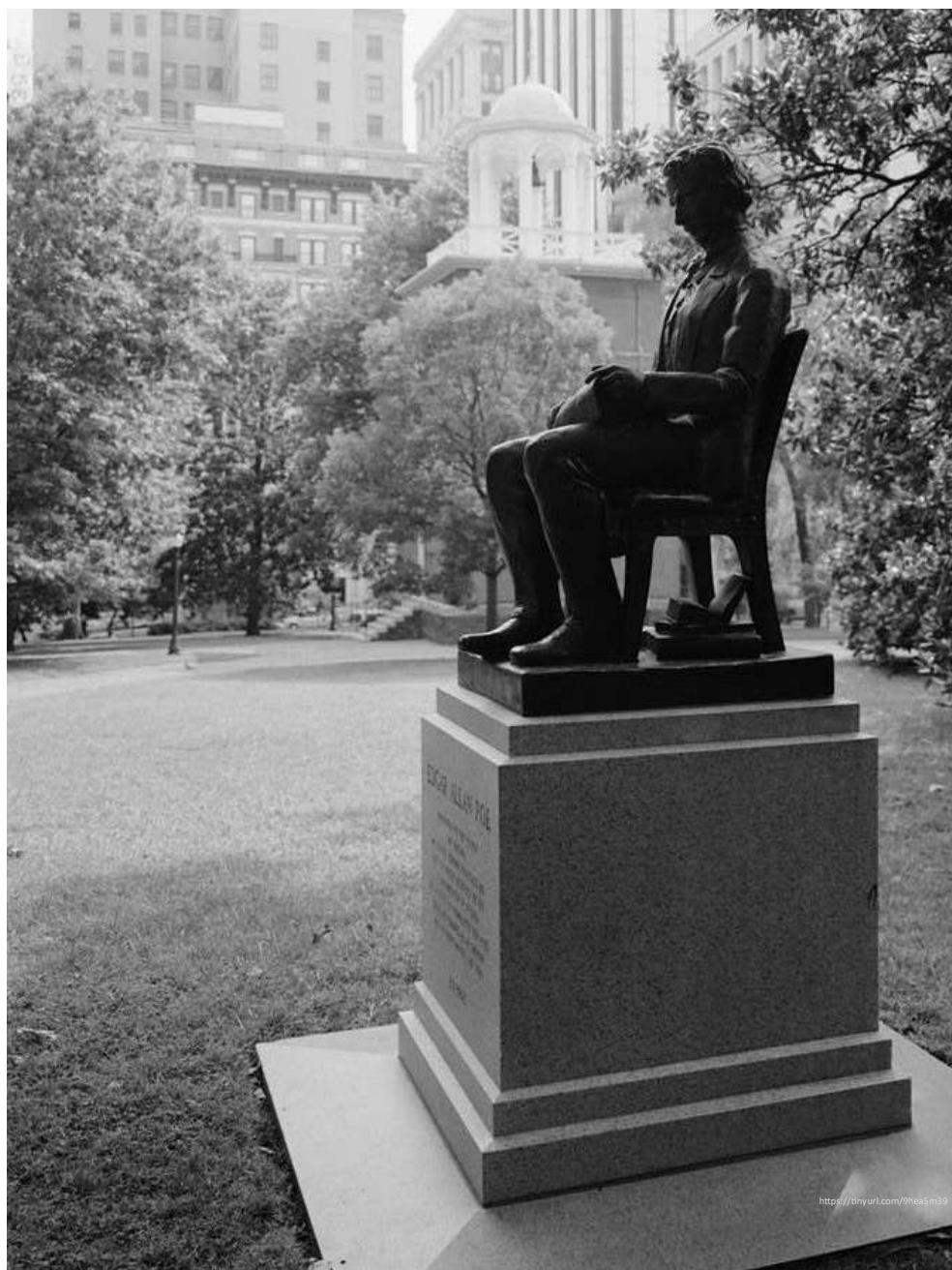
очевидної причини, я поступово падав у несвідомість і в цьому стані без болю, без здатності поворушитися і думати <...> я залишався до настання кризи, що раптово відновлювала відчуття. В інших випадках я був швидко зломлений стрімкістю стану. Я ставав хворим і заціпенілим, холодним і так падав знесилений одразу...» [2, 4].

Страждання письменника невдовзі закінчилися. Едгар По помер 7 жовтня 1849 р. у 40-річному віці. Його смерть сталася за вкрай загадкових обставин, які й дотепер хвилюють розум дослідників та біографів. Існує декілька версій, які висувують історики, лікарі й дослідники.

За декілька днів до своєї смерті По приїхав на поїзді до Балтимора. Невдовзі письменника знайшли на дерев'яній лаві на задвірках бару та доставили в добродійну лікарню для бідних (нині — лікарня «Church Hospital»). Історичні документи про госпіталізацію вказують на наявність гарячкового марення, судом та галюцинацій, потім поет впав у кому. Едгар По помер на 4-ий день свого перебування в лікарні. Згідно з висновком, опублікованим у грудневому номері «Maryland Historical Magazine» за 1978 р., консиліум медиків ухвалив, що смерть Едгара Аллана По настала в результаті крововиливу в головний мозок.

Припущень щодо причин смерті поета було багато: енцефаліт, алкогольний делірій, пневмонію (Scarlett, 1978), сказ (Benitez, 1996), травму голови (Patterson, 1992), діабетичну кому (Холм, 1968) та ін. Недоброзичливці й вороги Е. По стверджують, що всі його хвороби пов'язані з алкоголізмом і вживанням наркотичних речовин. Але не саме пияцтво було причиною хвороб письменника, бо вже з раннього віку у нього спостерігались різні неврологічні та психічні симптоми [2, 3].

Оскільки аутопсія не була зроблена, то й точний діагноз не може бути встановлений, проте існує ймовірність, що По страждав від прогресивного ураження центральної нервової системи, одним із проявів якого є напади з епізодичною зміною поведінки, серед яких синкопе, порфірія, епілепсія тощо. Сучасні іноземні автори схильні до думки, що письменник страждав саме від епілепсії. Ми ніколи не дізнаємось про це, адже в той час лікарі не були знайомі з таким діагнозом. Епілептичні напади вперше описані лікарем Джоном Г. Джексоном (1889) вже після смерті По. Цікаво, що у своїх творах автор описує багато персонажів, що мають епізодичну зміну свідомості й поведінки, ознаки епілепсії, що, ймовірно, відображає його власні відчуття й переживання.

Пам'ятник Едгара Аллана По у Річмонді, Вірджинія

Письменник зробив важливий внесок у розвиток американської та світової новелістики, практично розробив деякі її жанри. Едгара По вважають родоначальником логічного (детективного), науково-фантастичного та психологічного оповідання. Його літературними спадкоємцями і послідовниками є А. Конан Дойл (який захоплювався творчістю По) Агата Крісті, а також майстер хорропоповідань Говард Ф. Лавкрафт. Художній зміст таких оповідань, як «Лігея» (1838), «Падіння будинку Ашерів» (1839), «Маска Червоної смерті» (1842), «Колодязь і маятник» (1842), «Чорний кіт» (1843), «Барило амонтільдо» (1846) відображає не тільки картини жахів і фізичних страждань. Письменник зображує різні екстремальні становища й виявляє реакції героїв на них, він торкається таких ділянок людської психіки, які нині вивчає наука.

У Сполучених Штатах діє кілька організацій, які присвячені пам'яті Едгара По і розташовані в місцях, пов'язаних із його життям. У 1921 р. перед Балтіморським університетом встановлено пам'ятник видатному письменнику. У Балтіморі також знаходиться будинок-музей, в якому письменник жив з родиною (1833 – 1835). У музеї зберігаються деякі особисті речі Джона Аллана та Едгара По, проте головним експонатом є сам будинок. Це одна з найстаріших будівель у місті, яка також є резиденцією «Товариства Едгара По у Балтіморі». На жаль, жоден з будинків, де По жив у дитинстві, не зберігся до наших днів. Найстарішим із збережених досі будівель є будинок у Ричмонді, в якому з 1922 р. діє Музей Едгара По. У 1959 р. в цьому місті на площі Вірджинського капітолію письменнику встановлено пам'ятник.

5 жовтня 2014 р. до 165-річчя від дня смерті письменника в Бостоні відкрито пам'ятник «По, що повертається у Бостон». Бронзова статуя у повний зріст зображає його з валізою у руці, поряд летить ворон. На честь однойменного твору автора назва-

Пам'ятник в Бостоні «По, що повертається у Бостон»

на команда з американського футболу «Балтимор Рейвенс», а її талісманами є три ворони, яких звуть Алан, Едгар і По [4].

Видатний письменник прожив досить коротке життя, сповнене труднощами, болем, темрявою, яку він так натхненно описував у своїх творах. Достеменно невідомо, на яке саме захворювання він страждав і що його спричинило, проте внутрішні муки сприяли розвитку творчого генія, і Едгар

По зміг стати одним із найвідоміших американських авторів, якого досі шанують, пам'ятають, читають та захоплюються у всьому світі. Безліч фільмів, серіалів, пісень, музичних композицій та спектаклів створено за його творами. Творчість Едгара Аллана По залишила свій відбиток не тільки в історичному контексті, а й в серцях його читачів та шанувальників.

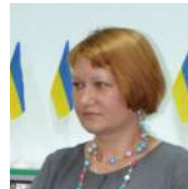
Список використаних джерел:

1. Життя та хвороби Едгара Аллана По / підгот.: Т. Залєвська, Н. Яцковська // Внутрішня медицина. – 2009. – № 3. – С. 143-150.
2. Наркологічні проблеми Едгара По / підгот. Ю. Матвієнко // Медицина світу. – 2008. – № 11. – С. 289-292.
3. Хвороби та причини смерті видатних митців і науковців XVIII-XX ст. / І. Б. Марцінковський // Лікарська справа. – 2007. – № 8. – С. 102-109.
4. Teive H. A. Edgar Allan Poe and neurology [Electronic resource] / H. A. Teive, L. Paola, R. P. Munhoz // Arquivos de Neuro-Psiquiatria. – 2014. – Vol. 72, N 6. – P. 6466-8. – Mode of access: <https://www.scielo.br/j/anp/a/T9SFt8QjyR6Bnf3wtNKyWXw/?lang=en>

НАТХНЕННЯ

АВТОР ФОТО: КАТЕРИНА КУСТОВА

МИНУЛЕ

— Новину чула? Померла баба Михайлина. Ще одна хата спустіє на нашому кутку, — повідомила моя кума й колишня однокласниця Наталка.

— Хай покоїться з Богом, — видихнула пошепки.

— Треба Славкові зателефонувати. У тебе номер залишився?

— Звісно, ні.

Наталка пішла додому, а я сіла на лавці біля хати й поринула в спогади. Кажуть, про покійних мовте добре або ніяк. Та я ж нікому й не розповідаю. Просто картини в пам'яті зринають.

Славко — син баби Михайлини — був моїм хлопцем. Зустрічалися ми ще зі школи. Але їй не до серця був синів вибір. Узяла та й обмовила мене перед ним. Той повірив. Поїхав мовчки. Вивчився в столиці. Там дружину знайшов. До матері зрідка наїздив, а до мене й разу не навідався. Та не дуже й чекала. Життя особисте не склалося. Робота. Домашні клопоти. Радість приносила хіба що хрещениця Анечка, Наталчина доня. Забирала її із садочка,

відводила на гуртки. І хоч усі мені прорікали любов і щастя, змирилась уже зі своєю самотністю...

Відспівували бабу Михайлину хмарного дня. Людей зійшлося небагато. Рідня, найближчі сусіди. Я хрестилася, коли отець Андрій читав «со святими упокой...» І раптом зустрілася поглядом зі Славком. Досі не бачила. Вони з братом запізнилися на початок... Наче й не змінився. Серце зрадливо занило. Відвела очі. На кладовище не поїхала. Пішла додому.

Дощу давно не було. Тож вирішила полити дерева. Я люблю поливати. Руки зайняті, а голова вільна. Можна щось обдумувати, аналізувати. Не йшла з ума ново-представлена Михайлина. Давно не тримала образи на неї. І хліб, і молоко носила, як та заслабла. Міряла тиск, викликала швидку.

— Треба було тебе в невістки брати, — якось, плачучи, промовила стара.

— Не варто розбурхувати минуле, бабо Михайлино. Як Бог дав, так і є.

Увечері сіла читати Псалтир за покійною сусідкою. Дочитала одну кафізму й почула стукіт у двері. Вийшла. На порозі Славко.

— Ось, візьми за матір, — протягнув пакунок.

— Царство Небесне, — промовила й перехрестилася.

— Не тримай на нас зла, — почав він.

— Я давно про все забула...

Хотіла вже зайти в хату, але Славко притримав мене за руку.

— Поговоримо?

Мовчки пропустила його попереду себе.

— Затишно, — пізній гість розглядав оселю, силкуючись щось з'ясувати. — Ти заміжня?

— Не лукав, Славку. Ти все й так добре знаєш.

Мовчки сиділи в кімнаті, потупивши очі. Ніби поряд і разом далеко одне від одного. І лиш місяць без сорому зирив у вікна. Від долі не втечеш...

ДУША ПОРАНЕНА ВІЙНОЮ

МОЛЮСЯ ЗА ТЕБЕ, СОЛДАТЕ!

Хоч я не твоя мати —
Молюся за тебе, солдате!
Щоб ти повернувся в родину,
Щоб ти захистив Батьківщину!

Щоб мати тебе дочекалась,
Коханая щоб любивалась,
Щоб ви діточок народили
І разом садок посадили.

Я вірю, я знаю — так буде!
Дивись, яке сонечко руде:
Воно нам допомагає,
Калина нам пісню співає.

Я вірю в тебе, наш солдате,
Ти знищиш військо біснувате!
Тоді закінчиться війна,
І буде щасливим життя.

Ми молимося за Україну,
За нашу Країну Єдину,
Ми молимося за Вас, солдати,
Кожний батько і кожна мати.

Я молюся за кожного сина,
За кожну доньку молюся,
Так згинь погана ворожина,
Молитися я не втомлюся!

ХРОНІКА ПОДІЙ

Школа лідерства для аспірантів

на науку». Це дослідницька асоціація, яка об'єднує експертів у різних сферах, які зацікавлені у наданні ефективних, гнучких, інноваційних та економічно вигідних послуг у науковому, приватному та державному секторах.

Активну участь в організації Школи взяла й директорка Наукової бібліотеки ХНМУ Ірина Киричак. Спікерами Школи лідерства для аспірантів виступали фахівці з різних країн (Україна, Франція, Великобританія), у тому числі й співробітниця Наукової бібліотеки: заступниця директорки з IT-інформаційно-бібліографічного відділу Світлана Кравченко та заступниця сектору інформаційно-аналітичної роботи Ольга Курч. Участь в Школі лідерства стала для аспірантів гарною нагодою

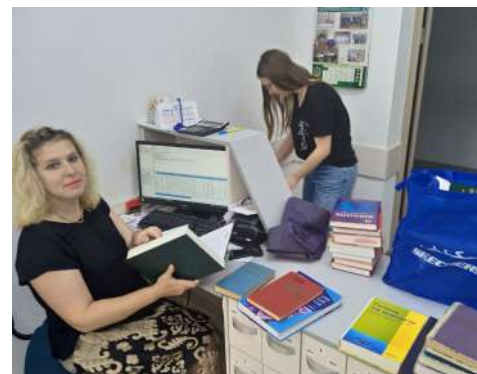

ВОЄННЕ ЛІТО 2023: ВИПУСКНА КАМПАНІЯ В НАУКОВІЙ БІБЛІОТЕЦІ ХНМУ

Цьогорічна літня випускна кампанія, повернення літератури до бібліотеки відбулись у більш безпечних та спокійних умовах порівняно з минулим роком. Успішний контрнаступ захисників України на харківському напрямку у вересні 2022 року, їхні героїчні стійкість та мужність призвели до помітного поліпшення й стабілізації військової обстановки в Харкові. Це дало можливість мешканцям почувати себе безпечніше у рідному місті, що у свою чергу сприяло зростанню кількості користувачів, які відвідали нашу бібліотеку.

Важливо відмітити, що попри складні умови воєнного стану у прифронтовому Харкові за січень-липень 2023 року Наукова бібліотека ХНМУ обслужила понад 5,5 тисяч користувачів, зокрема більша частина з них відвідала бібліотеку саме під час літньої випускної компанії — це понад 4 тисячі користувачів. За цей період

кількість виданої літератури складала більше 2 тисяч примірників, а відвідувань майже 7 тисяч. Авжеж, переважну більшість серед відвідувачів склали вітчизняні студенти, але до бібліотеки завітали й іноземні студенти, і для нас це стало приємною несподіванкою. Як і в минулому році, користувачі мали можливість повертати книжки особисто, через своїх родичів або знайомих, а також відправляти їх поштою, проводились онлайн консультації щодо заміни втраченої літератури новою та грошової компенсації. Іноземні студенти, незважаючи на всю небезпеку, яку з собою принесла війна, приходили до бібліотеки з величезними валізами під зав'язку заповненими книжками, які вони повертали за себе, своїх друзів чи однокласників, а також дарували бібліотеці багато навчальної літератури англійською мовою з анатомії, гістології, фармакології, внутрішньої медицини

та хірургії, за що ми їм щиро вдячні. І саме завдяки всім цим заходам нам вдалося повернути до фонду бібліотеки понад 7 тисяч примірників, а студенти змогли вчасно підписати обхідні листи та отримати дипломи.

Наукова бібліотека продовжує свою роботу, як на місцях, так і в дистанційному форматі, і вже зараз активно готується до нового навчального року й з нетерпінням очікує зустрічі зі своїми користувачами!

ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Співробітники Наукової бібліотеки продовжують підвищувати свої професійні компетентності.

7 липня пройшли збори робочої групи нашої бібліотеки, на яких колеги поділилися досвідом:

*Тетяна Белякова розповіла про участь у фахових заходах, зокрема в Слобожанських читаннях та Інтелект-форумі-2023 в Одеській національній науковій бібліотеці, в межах якого відбулась Всеукраїнська науково-практична конференція з міжнародною участю «IV ОдесаБібліоСаміт»;

*Ірина Фурса поділилася враженнями від навчання у XII Всеукраїнській школі журналіста «Бібліотечна журналістика під час війни: фіксуємо, документуємо, генеруємо контент»;

*Ірина Киричок розповіла про візит до бібліотек Кембриджського Університету (Велика Британія), провела фото-екскурсію бібліотеками та визначними місцями Лондону, які відвідала.

Вивчаємо передові ідеї, цікавий досвід і рухаємось далі!

Контакти:

м. Харків,
пр. Науки, 4
моб. (097)9937709
e-mail: km.kustova@knmu.edu.ua

Редакційна колегія:

Киричок І.В. (головний редактор)
Русанова О.А. (відповідальний редактор)
Кустова К.М. (верстка)

